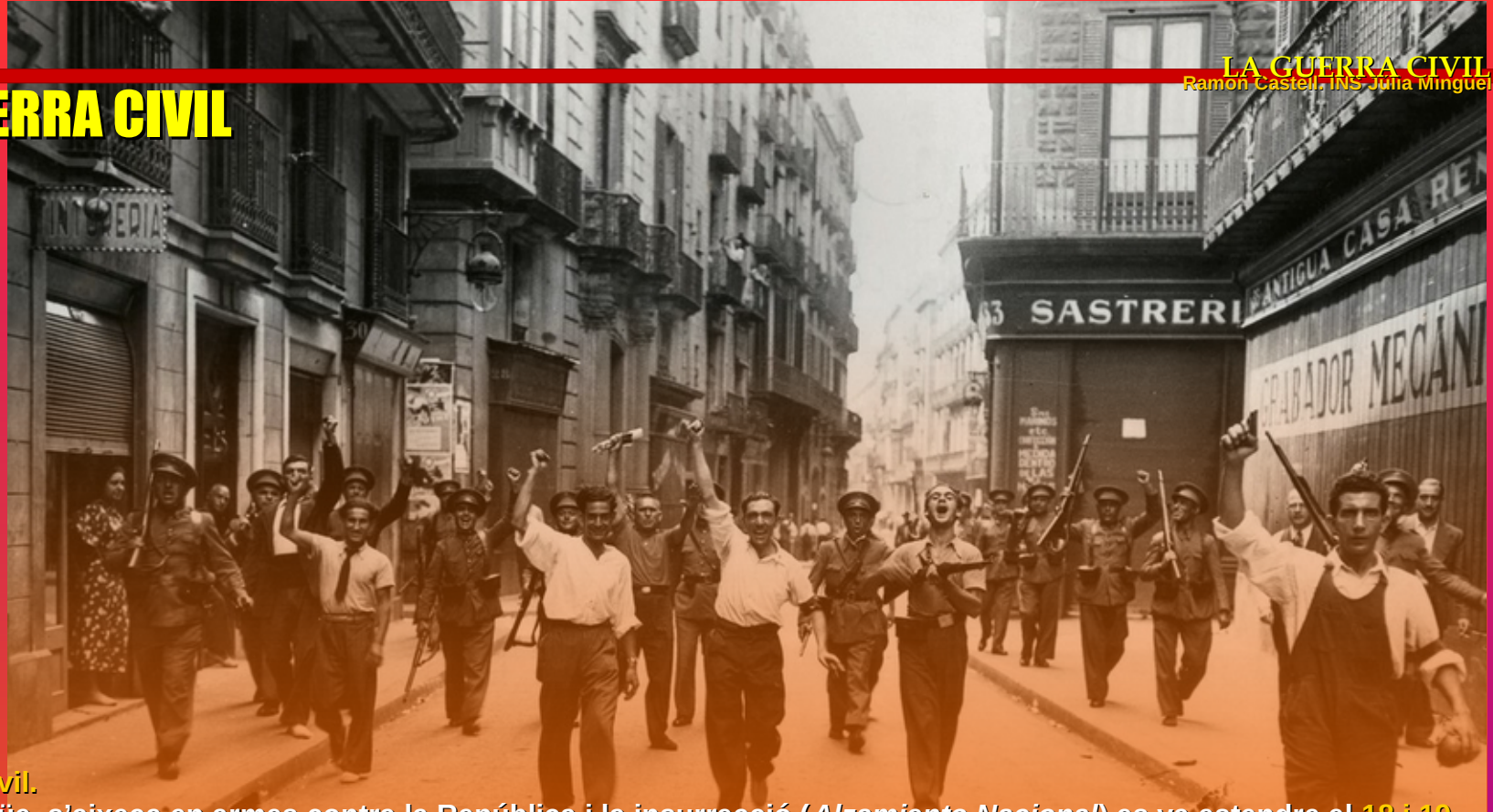

LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

Del cop d'estat a la Guerra Civil.

17 de juliol 1936, coronel Yagüe, s'aixeca en armes contra la República i la insurrecció (*Alzamiento Nacional*) es va estendre el 18 i 19 de juliol a la majoria de guarnicions militars de la resta d'Espanya, afegint-se sectors civils com falangistes i carlins (requetés). El general Franco, des d'el Marroc, es va dirigir cap a la Península al front de l'exèrcit d'Àfrica. El govern de la República va trigar 2 dies a reaccionar i els insurrectes ja s'havien fet forts a Pamplona, Sevilla, Castella la Vella i part de l'Aragó.

19 de juliol, destitució de Casares Quiroga i substituït com a cap del govern per José Giral: decisió de dissoldre l'exèrcit i lliurar armes a les milícies dels sindicats (socialistes i anarquistes) i dels partits del Front Popular (republicans, socialistes i comunistes). Part de les forces de seguretat es van mantenir fidels al govern i va ser possible sufocar el cop militar a gran part d'Espanya.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

Fidels a la República.

Zones on les forces obreres d'esquerrres tenien més presència: zones industrials País Basc, Catalunya, Madrid, València, Astúries i Santander. Part de Castella, Extremadura i Andalusia.

Triomf de la insurrecció.

Pràcticament a l'Espanya interior: Galícia, a l'Andalusia del Guadalquivir, a les zones agràries amb predomini la gran propietat o petits propietaris molt conservadors i dues ciutats: Sevilla i Saragossa.

Pronunciament militar, per apoderar-se dels òrgans de govern, decretar l'Estat de guerra i sufocar qualsevol signe d'oposició. Intenció d'una operació ràpida i de pocs dies. La divisió de l'exèrcit i les forces d'ordre públic, l'acció de govern i la resistència popular, va fer fracassar el cop militar, va dividir el país en dos bàndols que s'enfrontarien en una guerra civil.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

Fracàs de la insurrecció a Catalunya.

General Goded, responsable del cop militar a CAT. Escàs suport civil (poca implantació de Falange, Renovación española o carlins).

La situació revolucionaria a CAT, va obligar a fugir a molts dirigents de la dreta que van mostrar suport a la causa franquista.

Confiança i negligència dels militars en la preparació del cop. La GENE direcció **forces policials** en contra dels rebels (18-19 juliol) i la **mobilització al carrer dels sindicats i partits d'esquerra** van tenir un paper decisiu en la derrota de la rebel·lió militar. Goded rendició i abandonament de la lluita en altres ciutats catalanes.

Victòria viscuda com un **gran triomf popular** i gran estímul per la resistència espanyola.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

LA GUERRA CIVIL
Ramón Castell, INS Julia Minguel

Insurrectes

Direcció: militars.

Suport: classes altes i sectors més conservadors (monàrquics, catòlics, falangistes, tradicionalistes) oposats a les reformes de la República.

Suport feixisme italià i alemany. Definits com a "nacionals" (defensa unitat d'Espanya) i catòlics.

Intenció: imposar dictadura militar per restablir l'ordre i aturar el risc de revolució social.

Monàrquics i CEDA: restauració monarquia alfonsina.

Falangistes: règim feixista a la italiana.

Carlins: restauració monarquia tradicionalista.

Lleials a la República

Classes populars: obrers i empleats urbans, petita burgesia i pagesia sense terres. La majoria eren afiliats o simpatitzants de organitzacions socialistes, comunistes i anarcosindicalistes. Anomenats despectivament per la dreta com a "rojos".

Classes mitjanes i sectors burgesia il·lustrada, intel·lectuals i artistes.

Defensa: legitimitat republicana i les seves reformes.

BÀNDOLS

Vells grups dominants de l'Espanya de la Restauració. Manteniment dels privilegis seculars i exercir el seu domini.

Grups emergents obrers i burgesos per establir un sistema polític democràtic i un ordre social progressista. Reformes republicanes imprescindibles modernització societat espanyola.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

La internacionalització del conflicte.

GCE repercussió internacional, confrontació entre les forces democràtiques i en gran part revolucionàries (socialistes i anarquistes) i els règims feixistes (Alemanya i Itàlia). Dimensió internacional del conflicte:

Governos feixistes, insurrecció fre a l'expansió del comunisme i primers a mostrar simpatia i ajut militar als rebels. Règim filofeixista de Salazar (Portugal), catolicisme tradicional i el papat pronunciant a favor de Franco.

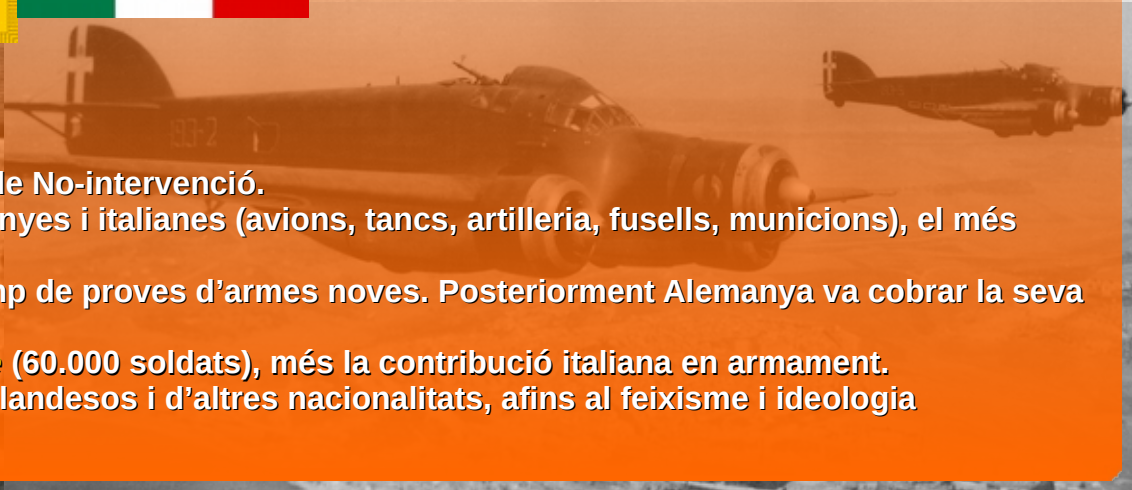
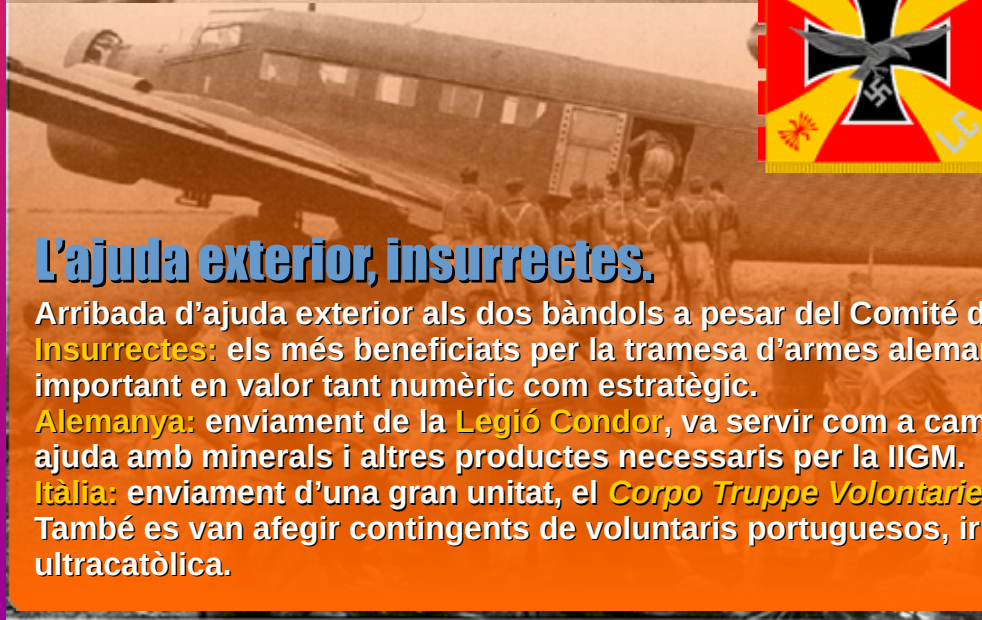
Suports República: sectors democràtic i progressista mundial, partits obrers, partidaris de la República. L'URSS suport a la REP.

Democràcies europees (FR i GB) posició ambigua (por a l'extensió del conflicte a EU). Demanda d'ajuda a FR (govern front Popular) però GB, exigència de no intervenció (defensa de contenció davant la política alemanya nazi).

Creació Comitè de NO-intervenció (agost 1936). 8 països.

Negació a un Estat sobirà i legítim el dret d'adquirir armes per defensar-se d'una insurrecció. En contra de la República i una de les causes de la seva derrota.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

L'ajuda exterior, insurrectes.

Arribada d'ajuda exterior als dos bàndols a pesar del Comitè de No-intervenció.

Insurrectes: els més beneficiats per la tramesa d'armes alemanyes i italianes (avions, tancs, artilleria, fusells, municions), el més important en valor tant numèric com estratègic.

Alemanya: enviament de la **Legió Condor**, va servir com a camp de proves d'armes noves. Posteriorment Alemanya va cobrar la seva ajuda amb minerals i altres productes necessaris per la IIGM.

Itàlia: enviament d'una gran unitat, el **Corpo Truppe Volontarie** (60.000 soldats), més la contribució italiana en armament. També es van afegir contingents de voluntaris portuguesos, irlandesos i d'altres nacionalitats, afins al feixisme i ideologia ultracatólica.

L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL

INTERVENCIÓ ESTRANGERA A LA GUERRA CIVIL			
Homes i armament	ITÀLIA	ALEMANYA	URSS
Soldats i tècnics	78.474	16.000	2.065
Avions	759	1.017	806
Carros de combat	157	202	362
Canons i metralladores	5.237	5.230	15.113

Brigadistes__40-35.000
En combat_____20.000
Morts_____10.000
Retirada oct. 1938

L'ajuda exterior, República.

El govern de la República, perjudicat per l'enbargament i la política de No-intervenció. L'URSS, únic país disposat a ajudar al govern republicà. Enviament de les reserves d'or d'Espanya a L'URSS per fer front al pagament d'armes comprades per la República (avions,tancs, armes, municions,...). URSS va enviar consellers militars soviètics per organització tàctica de guerra i comissaris polítics (influència mitjançant el PCE).

Arribada al bàndol republicà de **les Brigades internacionals**, tropes voluntàries de solidaritat antifeixista d'arreu del món (fins a 40.000 voluntaris). Ideologia d'esquerra (demòcrates, socialistes, anarquistes i comunistes). Van intervenir en la defensa de MAD i altres camps de batalla.

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓ

Revolució social.

Zona Republicana, la insurrecció militar provoca un **clima revolucionari**. President de govern J. Giral: lliurament d'armes a les milícies de partits i sindicats, dissolució exèrcit tradicional i cossos policials, i decret de creació de batallons de voluntaris per integrar-se a les milícies. Es crea una **estructura de poder popular**. Sindicats i partits d'esquerra l'única força militar capaç de defensar la legalitat republicana.

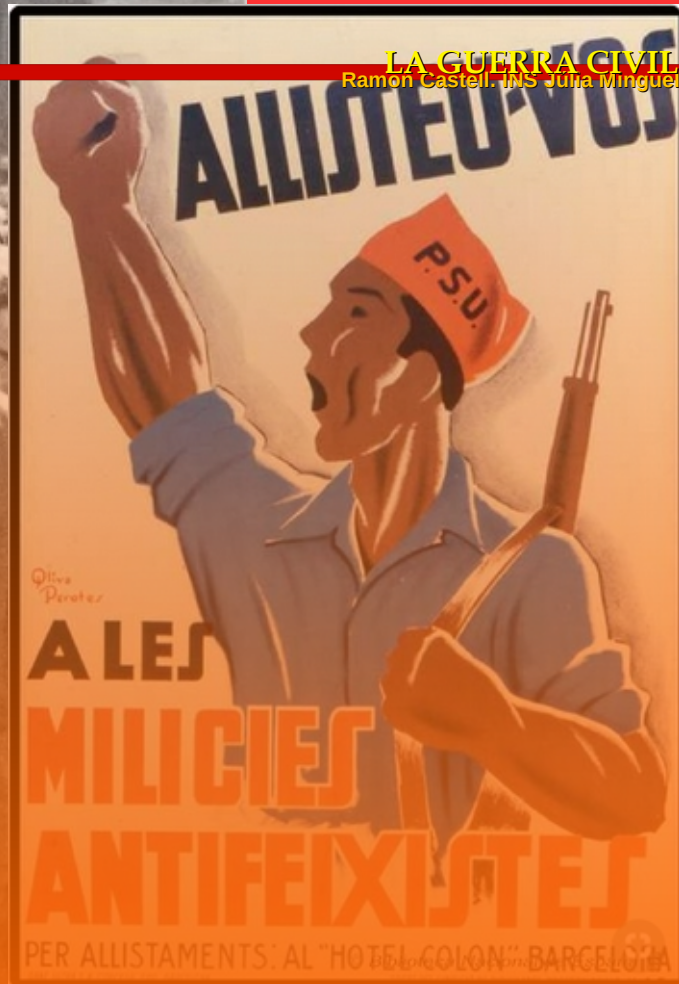
El poder de **l'estat substituït per organismes revolucionaris populars** que aplegaven les forces del Front Popular, amb la intenció de impulsar canvis socials revolucionaris.

Consells, comitès i juntes organitzaven les columnes de voluntaris per anar al front, l'ordre públic, l'economia i els altres aspectes de la vida social. En algunes regions van formar **consells regionals** (Consejo Soberano de Asturias, Consell de Defensa d'Aragó i la Junta de Defensa de Madrid).

Catalunya. 20 juliol, President Companys convoca als dirigents de la CNT-FAI (intervenció molt important per aturar la insurrecció) per oferir la formació d'un **Comité Central de Milícies Antifeixistes** (diferents forces polítiques i sindicals de la República). Presidit per Companys i destinat a organitzar les columnes de voluntaris cap al Front d'Aragó i control de l'ordre públic.

Primers mesos de guerra (zona repulbicana) **repressió espontània** contra tothom relacionat amb els insurrectes (**facciosos**): assassinats, 'passejades', detencions il·legals a txeques (prisions clandestines), saqueig i crema d'edificis religiosos, requisa de béns i propietats particulars. Com: Assassinsats presos polítics de dretes (presó Model BCN) i execucions a Paracuellos del Jarama (trasllat de presos a València) a MAD. Aafusellats com Melquíades Álvarez i J.A. Primo de Rivera. Molts van fugir a l'estranger, es van amagar o fugir al bàndol franquista.

LA GUERRA CIVIL
Ramón Castell, INS Julia Minguel

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓN

COMITÈ DE MILÍCIAS ANTIFEIXISTES

Conseller
Comissari
de Defensa

FORCES I ORGANITZACIONS

- Unió de Rabassaires
- Acció Catalana Republicana
- Partits marxistes
- ERC
- FAI
- CNT
- UGT

Delegació de
la Generalitat
de Catalunya

COMITÈ CENTRAL DE MILÍCIAS ANTIFEIXISTES

Comissari
General
d'Ordre Públic

FUNCIONS I ORGANISMES

- Transports
- Guerra: proveïments i sanitat
- Investigació
- Secretaria general: premsa i ràdio
- Organització de milícies: Barcelona i comarques

Patrolles de control

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓ

Economia de guerra. Les col·lectivitzacions.

Revolució social. **Col·lectivització** gran part de la propietat industrial i agrària. Organització dels treballadors en **comitès** (fugida dels empresaris/industrials al inici de la guerra, detinguts o assassinats) o control directe dels treballadors i comunicació al propietari del canvi per un **règim d'autogestió**. Decrets de la República i GENE, cobertura legal a la confiscació d'indústries o terres per organismes populars. **Creació del Consell d'Economia de CAT**, pla socialista de reorganització de l'economia i aprovació **Decret de col·lectivitzacions** per legalitzar-les (4.500 empreses controlades per comitès obrers, 2000 col·lectivitzades, 5-6.000 agrupacions socialitzades). CAT, poca incidència col·lectivitzacions agràries (petita i mitjana propietat) oposició GENE, rabassaires i resta de partits i poca implantació CNT al món rural. Importància col·lectivitzacions a AR, AND, LMANX o VÁL. Altres mesures: control de la banca, creació entitats crèdit públic, regulació de salaris i municipalització sòl urbà.

LA GUERRA CIVIL
Ramon Castell, INS Julia Vinguet

COMPATNEROS!

AUMENTANDO
LA PRODUCCION
APLASTAREMOS EL FASCISMO

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓN

El gobierno de Largo Caballero.

Set.1936- maig1937

Forces polítiques reclamació poder estatal fort, pacte antifeixista per concentrar esforços per guanyar la guerra, control de les experiències d'autogestió i autonomia de les columnes de milicians als fronts de guerra i posar fi al terror revolucionari. Formació a MAD **govern del socialista Largo Caballero** (republicans, socialistes, comunistes). 2 mesos més tard, **4 ministres anarcosindicalistes** (Joan Garcia Oliver, Joan Peiró, Fed. Montseny i Juan Lopez). Creació **gran aliança entre forces republicanes, burgeses i obreres** per guanyar la guerra, reorganitzar l'Estat, militarització de les milícies i formació de l'Exèrcit Popular.

CAT, dissolució Comitè Milícies Antifeixistes, formació **govern d'unitat, president J. Tarradellas**. Comitès substituïts per nous ajuntaments, centralització serveis policials (Junta de Seguretat Interior), reconstrucció aparell judicial per posar fi a la violència incontrolada, militarització de les milícies (**Exèrcit Popular de CAT**) i augment control en economia (col·lectivitzacions) de la GENE.

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓN

Els fets de Maig del 1937

1937, fracassos militars. **Enfrontaments entre les forces republicanes**, sobre el procés revolucionari i la guerra.

-**Partidaris d'un Estat fort i centrat a l'esforç bèl·lic**. Posar ordre a la rereguarda, organitzar un exèrcit potent, control de les col·lectivitzacions i reforç vincles classes mitjanes. (Republicans, socialistes i part dels socialistes).

-**Consolidar les transformacions revolucionaries**. Resistència a integrar les milícies en l'exèrcit popular i aprofundir en les col·lectivitzacions. (anarquistes i POUM).

3 de maig, enfrontaments armats a BCN. Intent de de GENE a desallotjar l'edifici de la Telefònica controlat pels anarquistes. Extensió de la lluita per tota la ciutat entre el sector més revolucionari del anarquisme i el POUM en front de PSUC, ERC i UGT, donat suport a la GENE. Durada una setmana i +200 morts. Intervenció del govern republicà a CAT, 5.000 guàrdies d'assalt. Fi del conflicte, derrota anarquistes i POUM, crisi de govern. Intervenció del Govern central, i control dels comunistes (PSUC i PCE).

LA ZONA REPUBLICANA: LA REVOLUCIÓ

Govern de Negrín. maig 1937- març 1939

Fets de Maig, fi influència anarquistes i enfortiment dels comunistes (ascendent URSS, ajut a la República). Comunistes demanda d'il·legalització del POUM (troskistes), negativa de Largo Caballero, crisi de govern, oposició de comunistes, socialistes i republicans d'esquerra. Formació de **nou govern, socialista Juan Negrín. Il·legalització del POUM**, detencions dels seus dirigents i **assassinat d'Andreu Nin**.

Govern de Negrín: centralització política i militar. Objectiu guanyar la guerra:

- Reforçament poder central
- Unificació direcció bèl·lica.
- Integració totes les milícies Exèrcit Popular.
- Control producció industrial i agrària.
- dissolució Consell de Defensa d'Aragó (domini anarquistes).
- Nou Consell Executiu GENE (Companys, ERC-PSUC, tensió amb Negrín).

Nov 1937, trasllat del govern a BCN (des de VAL). Control de recursos econòmics i militars govern republicà en detriment de la GENE (friccions).

1938, situació difícil República. Falta d'aliments, derrotes i cansament de la guerra. Intent de sortida negociada per buscar suport internacional. Programa dels 13 punts: condicions de cessament de la lluita armada (rebuig de Franco).

Intent de Negrín de resistència (resistir és vèncer). Situació internacional l'esclat de la Guerra a EU i involucrar a ESP en una aliança antifeixista. Set 38, acord de Munic GB i FR reconeixement ocupació de Hitler dels Sudets.

Pèrdua de CAT, feb.39. Exili govern República, CAT i PB, dirigents polítics i sindicals, intel·lectuals,... GB i FR reconeixement govern de Franco. Azaña (París) dimissió president de la REP. Negrín continuïtat amb la guerra.

LA ZONA INSURRECTA: CREACIÓ D'UN ESTAT TOTALITARI

Franco, Caudillo d'Espanya.

Lideratge de la direcció militar i govern del territori pels insurrectes (Sanjurjo mort accident). Burgos, creació de la **Junta de Defensa Nacional**, militars (Mola, Franco, Queipo de Llano,...). Control de governar el territori ocupat. Mesures: Prohibició activitat partits polítics, suspensió Constitució i paralització reforma agrària.

Primers mesos de guerra, consolidació lideratge i guanyant partidaris dins l'exèrcit (alliberament Alcázar de Toledo). Interlocutor Hitler i Mussolini, negociació suport a la insurrecció. Escollit pels militars com a cap de l'*Alzamiento*. 1 oct. 36, anomenat **cap de l'Estat i generalíssim dels exèrcits** espanyols.

Estratègia d'allargament de la guerra, per consolidar el seu lideratge militar i imposar-se a la resta de forces. Inspiració **model d'Estat feixista**, partit únic i comandament amb plens poders. Abril 37, **Decret d'unificació** de falangistes i carlins: **Falange Española Tradicionalista i de las JONS**, integració de totes les forces polítiques que donaven suport a la insurrecció. Franco anomenat Jefe Nacional d'aquest partit únic.

38, formació primer govern de la zona nacional.

Franco, jefatura de l'Estat i presidència del govern. Caudillo d'Espanya.

- Estat inspirat en el feixisme.
- Defensa model social conservador.
- Preeminència del catolicisme.

Abolició legislació republicana (econòmica, social, laboral), restabliment pena de mort, supressió llibertats religioses, premsa, estatuts d'autonomia de CAT i PB.

Lleis fonamentals: Fuero del Trabajo (feixisme italià), sindicat únic, prohibicions de vagues i reivindicacions obreres.

Tracte de privilegi a l'Església Catòlica (1937, pastoral bisbes, suport insurrectes).

Estat confessional, derogació lleis matrimoni civil i divorci, culte religió ensenyament i exèrcit i retribució estatal al clero.

LA ZONA INSURRECTA: CREACIÓ D'UN ESTAT TOTALITARI

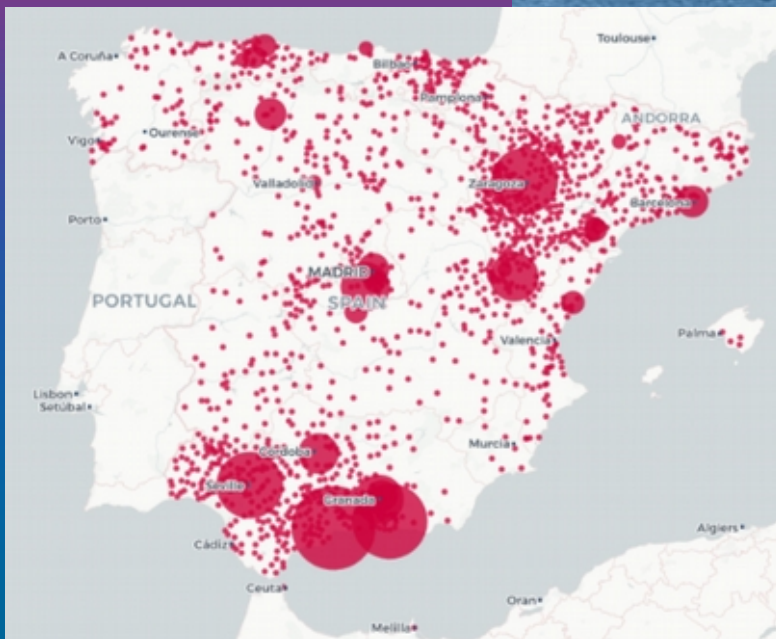
Repressió sistemàtica.

Construcció Estat franquista, directrius fixades pels dirigents de la insurrecció, **violència extrema**: eliminació dels vençuts dels territoris ocupats militarment per les forces rebels. Badajoz, 12.000 afusellats sense judici els primers dies de l'ocupació. Sovint assassinats de persones rellevants per ser símbols de la República i no per la seva acció política (Lorca). Execució de tots els polítics dels bàndol republicà i els militars contraris a la insurrecció (general Batet, fidel a la Rep. Afusellat 1937).

Repressió caràcter sistemàtic i planificat per l'exèrcit, la falange i autoritats polítiques contra qualsevol sospitós de simpatitzar amb les esquerres.

Intenció imposició d'un clima de terror per impedir qualsevol intent de contestació. Una part dels milers d'executats durant la guerra van ser enterrats en fosses comunes sense que quedés cap constància de l'execució.

2.591 fosses comunes
+120.000 víctimes

LES OPERACIONS MILITARS

La lluita de Madrid. Jul.1936- març1937

Tropes d'Àfrica (legionaris i regulars), comandades per Franco, **objectiu essencial prendre MAD**, símbol del poder republicà. Agost, ocupació de Badajoz coronel Yagüe, obertura de l'enllaç amb l'exèrcit Nord del general Mola (des de Irún i S. Sebastià fins al centre). Franco, ocupa Toledo (set.) i a l'octubre arriba a les afores de MAD.

29 oct. decretada la mobilització general per aturar l'ocupació i milers de ciutadans fortifiquen la ciutat. Obertura de trinxeres i consignes:

'No pasaran' i **'Madrid, tomba del feixisme'**.

Trasllat del govern republicà trasllat a València.

Capital en mans d'una junta presidida pel general Miaja, estratègia de defensa comandant Rojo.

MAD va resistir malgrat l'atac frontal de l'exèrcit insurrecte i les constants incursions aèries. Va arribar les primes brigades internacionals, els tancs russos i les columnes de voluntaris catalans (Durruti, mort defensa de MAD).

Catalunya, columnes de milicians voluntaris (30.000) cap al **front d'Aragó**. Línia de front 300km. Objectiu Osca i Saragossa, contenció i estabilització del front.

Expedició GENE recuperar Mallorca (capità Bayo). Fracàs i l'illa convertida en plataforma logística per l'aviació franquista (italians).

Rebuig dels insurrectes a MAD, maniobra d'encerclament i tallar vies amb VAL.

Batalla del Jarama (feb 37), van travessar el riu però atac detingut pels republicans.

Batalla de Guadalajara (març 37), derrota tropes italianes davant nou Exèrcit Popular de la Rep.

Feb 37, **bombardeig i ocupació de Màlaga**, tropes de Queipo de Llano. Enorme èxode de població (**La Desbandá**) 250.000 desplaçats i entre 3.000-5.000 morts i 8.000 afusellats.

LES OPERACIONS MILITARS

L'ocupació del nord, Abr.-oct.1937

Dificultat per prendre MAD, canvi estratègia i atac a la **zona nord** (franja estreta zona republicana: Astúries, Cantàbria i Biscaia) amb recursos miners, siderúrgics i industrials.

Atac del **general Mola a Biscaia** (març 37). L'aviació nazi arrasa la **ciutat de Guernika** (26 d'abril) per ordre de Franco. Primera vegada bombardeig aeri sobre població civil indefensa. Ocupació de Bilbao (19 juny) insurrectes, superioritat armament i aviació.

República, atac a **Brunete** (Mad.) i **Belchite** (Sarag.), afluir pressió sobre el nord. Ocupació de **Santander** (ago. 37) i **Astúries** (oct.37). Zona de primera importància econòmica passa a mans dels insurrectes. Èxode de milers de persones de les regions ocupades cap a zones encara en mans de la República.

MADRID
THE "MILITARY" PRACTICE OF THE REBELS

IF YOU TOLERATE THIS
YOUR CHILDREN WILL BE NEXT

MINISTERIO DE PROPAGANDA

LES OPERACIONS MILITARS

L'arribada a la Mediterrània. Nov.37-juny38

Finals del 37, comandaments republicans encara confiança a guanyar la guerra.

Reformes de l'exèrcit: comandaments professionals i integració de quadres de les milícies (Modesto, Líster, el Campesino,...), brigades internacionals i direcció del general **Vicente Rojo** (defensa de MAD). Ofensiva, **batalla de Terol** (hivern 37-38), ocupació de la ciutat. Desgast tropes republicanes. Ocupació de Franco (feb. 38) i inici **campanya d'Aragó** (març 38), desplaçament del front cap a CAT. Ocupació de Lleida (abr.) i Gandesa, Balaguer, Tremp fins les centrals elèctriques dels Pirineus. **Divisió del Territori republicà** ocupant al Sud, Vinaròs, i aïllant CAT.

LES OPERACIONS MILITARS

L'ocupació de Catalunya. jul.38-feb.39

Exèrcit republicà, rebuda de nou armament i reorganització unitats militars a CAT. **Inici ofensiva de l'Ebre.** Situació bèl·lica desfavorable a la REP, intenció reconquerir territori, unir la zona republicana i mostra de força a l'opinió pública internacional.

La Batalla de l'Ebre episodis més importants de la guerra. Jul 38, inici **ofensiva republicana** travessant el riu (Benifallet-Mequinensa) i ocupant poblacions a l'altre riba, fent-se forts a la zona de Gandesa (resistència 3 mesos). **Contraatac de Franco**, amb reforços i aviació alemanya i italiana. Travessa del riu i replegament republicà. 16 nov. finalitza la batalla.

Derrota republicana, esfondrament de la rereguarda i desfeta imminent. Exèrcit popular delmat i població esgotada. Inici **campanya de CAT** (23 des. 38): ocupació de TRG 15gen. i BCN 26gen. Després de la caiguda de GIR **èxode massiu** cap a FR (470.000). Exili govern GEN, REP (Azaña, Negrin) i govern PB. Feb. 39 ocupació final.

LES OPERACIONS MILITARS

La fi de la guerra. feb.-abr.39

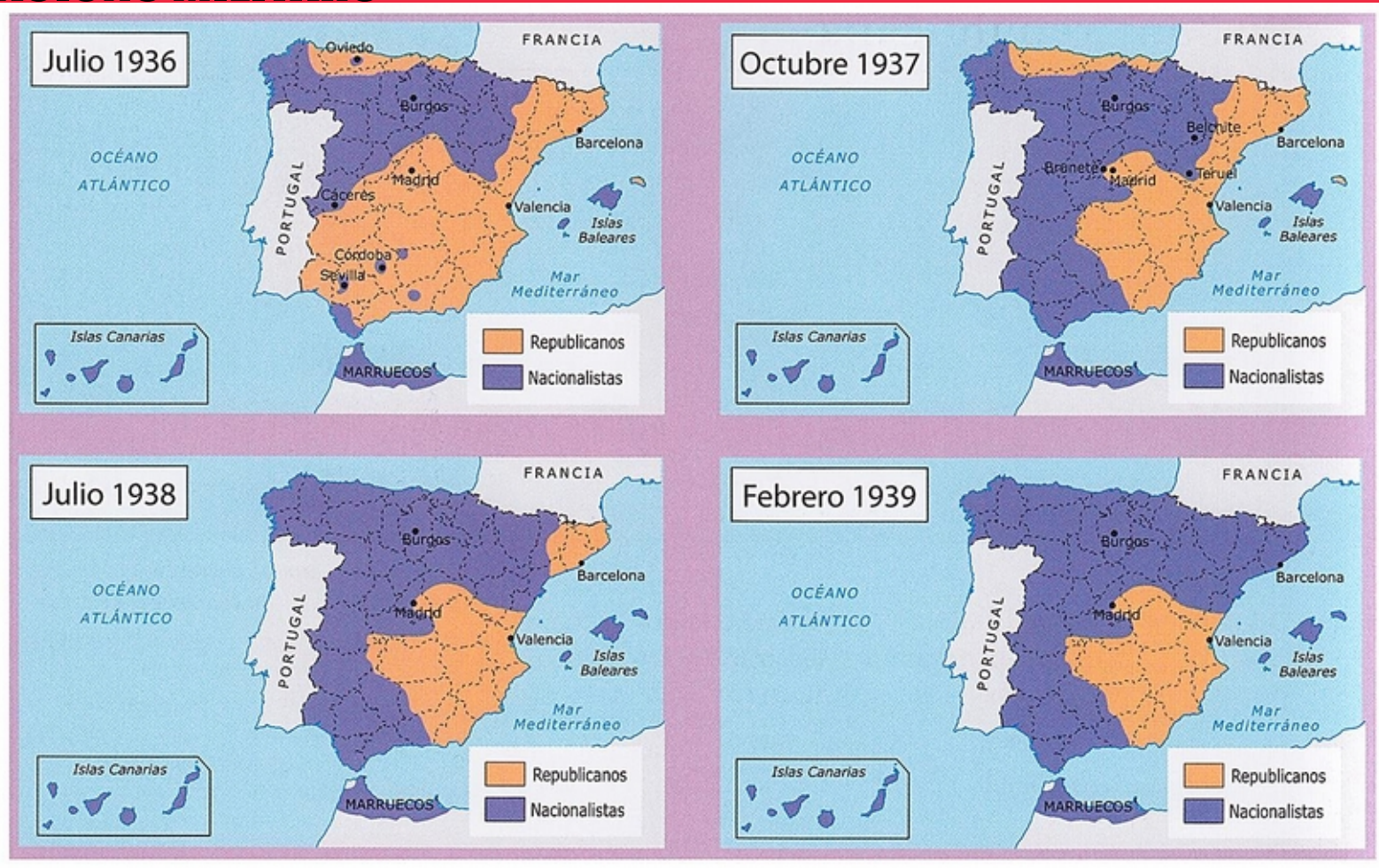
Febrer 39, únic territori republicà, la zona centre: MAD, la Manxa i la regió del nord de VAL fins a Almeria. Retorn des de FR de **Negrín**, reorganitzar l'exèrcit i defensar el territori.

Març 39, **Insurrecció a MAD** contra el coronel Casado (responsable defensa). Casado, negociació secreta amb Franco per lliurar la ciutat i acabar la guerra. Lluita amb les unitats comunistes i suport d'alguns socialistes (Besteiro) i part UGT. Guanya i creen la **Junta de Defensa**, negociació amb Franco: rendició sense condicions i entrega de les armes. **28març, entrada tropes de Franco a MAD** sense resistència.

Conquesta de l'exèrcit franquista de la zona mediterrània (Albacete, Alacant i València). 1 d'abril comunicat de la derrota de l'exèrcit republicà i fi de la guerra.

LES OPERACIONS MILITARS

LA VIDA A LA RERAGUARDA Mort, carestia i destrucció.

A part de les baixes dels combats i la repressió cal afegir les morts per la greu **manca d'aliments** (zona republicana). Set-oct 36, manca de blat, carn i carbó. 37 manca de pa i racionament de queviures. Cua a les botigues, pujada de preus i mercat negre. **Desnutrició** (malalties i morts).

Forta reducció de la producció industrial, falta de matèries primeres (combustible i maquinària) i mobilització població masculina pel front. 38 crida a files homes 17-35anys (600.000). **Població femenina** (zona republicana) incorporació al món laboral, fabricació armament i avituallament militar en detriment abastiment productes de consum per la població.

Guerra, **destrucció part infraestructures i comunicacions**. **Bombardeigs sobre nuclis urbans i població civil** (avions i cuirassats alemanys i italians). Instrument de terror i de destrucció, a més de suport al progrés de l'exèrcit insurrecte. Especialment ciutats MAD i BCN (384 vegades). Construcció de +1000 refugis subterranis. Bombardeig prelude de l'ocupació o altres vegades intenció de desmoralitzar i terroritzar a la població (mercat de Granollers 38). Morts per bombardeig a CAT (5.500, la meitat a BCN). Conjunt zona republicana 12.000.

LA VIDA A LA RERAGUARDA

Refugi i exili.

Fugida de la població per por a patir persecució per les seves idees polítiques o condició social (ambdós bàndols). **Zona republicana** fugida de burgesia, catòlics, clergues,... en els primers mesos esclat revolucionari. Acollida milers de refugiats fugint de l'ocupació franquista. Setge de MAD, 36, desplaçament de 300.000 persones cap a CAT i VAL. 38, increment d'un milió de refugiats a CAT.

Problemes d'alimentació, allotjament, escoles, sanitat, higiene,...

Tasca organitzativa acolliment, població majoritària dones, nens i ancians.

Població zona nord, fugida per mar a altres països.

Prioritat dels infants: 13.000 cap a altres països EU, AM i URSS.

Final de la guerra (gen.-feb.39), 500.000 exiliats cap a FR. Una gran part dels refugiats van ser reclosos en camps de concentració improvisats a les platges d'Argelers i Sant Cebrià (Roselló). En pocs mesos la meitat dels refugiats van tornar a ESP i la resta inici un exili penós i llarg.